

OČI V OKÁCH

manuál k výstavě

Mlha, vznášející se nad počátky fotopastí, není vůbec tak hustá jako ta, jež halí počátek samotné fotografie, ale možná je znatelnější, jelikož se jí dodnes nedostávalo přílišné teoretické pozornosti. Muybridgovy chronofotografie, které slavně prokázaly pravou povahu koňského běhu, v jistém smyslu pořizoval samotný kůň, když nohama zavázal o vlasce napojené na spouště fotoaparátů. Dotyčné zařízení proto můžeme považovat za prototyp dodnes užívaných fotopastí.

Fotopasti je potřeba nahlédnout jako zvláštní typ pastí. Podle antropologa Alfreda Gella představují pasti „smrtonosné parodie zvířecího *Umweltu*“, tedy smyslového světa dostupného danému organismu (jak Gell říká s odkazem na biologa Jakoba von Uexküllu a na jeho výklad o klíštěcí fotocitlivosti). Pasti různými způsoby zahrnují model lovce i jeho kořisti, a vytváří tak materiálně zprostředkované soustavy „komplexních intencionalit“ – a jako takové se podle Gella podobají uměleckým dílům. Také ta pak můžeme nazírat jako nástrahy kladené v rámci určité ekologie pozornosti.

Nastavení fotopastí (o kterých uvažujeme souběžně s uměním) se odvozuje z předpokládaných rysů zvířecího chování, stejně jako z lidské zvědavosti. Představují tedy prostředek poznání (nejen druhové) jinakosti i rozmanitých spřízněností, jež onu jinakost překenují. Do pomyslných krysích labyrintů, s jakými experimentovali behaviorální psychologové, přitom vstupují také lidská zvířata. Před objektivy fotopastí – anebo za nimi – se potom můžeme přistihnout z neotřelých úhlů pohledu, na širším pozadí a při výkonu něčeho, co neděláme vědomě. A tak jako prostředí určuje podmínky našeho jednání, zkušenost s uměním přislubuje možnost jistého „odpodmínění“ (*deconditioning*), když pošimrává naše sensoricko-kognitivní návyky.

Pokud se stopy, dříve hlavní zdroj povědomí o přítomnosti zvířete, staly vzorem pro úvahy o fotografické logice indexu, je nasnadě znovu promyslet fotografii ve světle snímků pořízených fotopastmi coby průraznějšího prostředku poznání. Reflexe fotopastí jako specifického média pak může odhalit celou řadu překvapivých spojitostí mezi různými rovinami současného života.

V praxi kladení fotopastí se odhaluje význam metadat, jež jsou leckdy zásadnější než samotné vizuální reprezentace. Ukazují se obrysy určité ekonomie poznání, v níž zálesáčtí fotoamatéři mohou líčením svých světelných léček přispívat akademickým výzkumům i ochranářským projektům. Vyjevuje se snad také něco o povaze teritorií a migrace, ať už své fotopasti namíříme na v lese vyšlapané zvířecí stezky, migrační koridory nad dálnicemi, ploty soukromých pozemků nebo státní hranice. Reprodukční technologie, které monitorují krmelce, hnízda anebo třeba ložnice sexuálních pracovníků, zviditelňují záměry a potřeby provázející reprodukční práci. Coby rozhraní mezi odlišnými smyslovými světy a nesouměřitelnými vzorci chování tak mohou fotopasti napomocť nejen mezidruhovému porozumění.

V záběru na dějinný vývoj příslušných fototechnologií rozpozváme jejich různé časové režimy, např. když porovnáme „trpělivost“ tradičních fotopastí s nepomíjející přítomností přímých přenosů. Umělecké práce vycházející z logiky fotopastí mají být pobídkou k novému určení místa pozorovatele v historické konfiguraci fotografie a objektivitu. Tohle místo se zdánlivě vyprazdňuje ve fyzické nepřítomnosti člověka, který by mohl zvířata vyplašit. Zároveň se však díky distribuci technických aparátů zmnožuje, a otevírá se tak očím více-než-lidského světa.